

Когнітивний компонент відображає наявність знань задля поставлення цілей моніторингу, вибору методики проведення, відповідного інструментарію, здійснення спеціальних заходів з опрацювання інформації, здійснення корекції.

Оціночний компонент – передбачає самооцінку свої підготовленості і відповідності процесу проведення моніторингу встановленим зразкам.

Практикологічний компонент – характеризує професійні вміння і навички, які необхідні для реалізації функцій моніторингу та забезпечення його ефективності, задля прийняття відповідних управлінських рішень.

Психологічний компонент – окреслює спрямованість на здійснення процесу моніторингу, установку на здійснення відповідних дій.

Отже, готовність до діяльності є одним із критеріїв результативності процесу підготовки. Її розуміють як стан особистості, як систему індивідуальних властивостей, якостей особистості та як складне особистісне утворення, зорієнтоване на професійні мотиви. Ми вважаємо, що структура готовності до моніторингу містить 6 компонентів: мотиваційний, науково-теоретичний, когнітивний, оціночний, практикологічний та психологічний. Усі компоненти структури готовності до моніторингу взаємопов'язані та не можуть існувати окремо.

Література

1. Брызгалова С. И. Формирование в вузе готовности учителя к педагогическому исследованию: теория и практика / С. И. Брызгалова. – Калининград, 2004. – 312 с. **2. Деркач А. А.** Акмеологические основы развития профессионала / А. А. Деркач. – М.: Воронеж, 2004. – 752 с. **3. Дурай-Новакова К. М.** Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук / К. М. Дурай-Новакова. – М., 1983. – 32 с. **4. Дьяченко М. И.** Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск: Изд-во БГУ, 1975. – 173 с. **5. Ипполитова Н. В.** Система профессиональной подготовки студентов педагогического вуза: личностный аспект: монография [Текст] / Н. В. Ипполитова, М. А. Колесников, Е. А. Соколова. – Шадринск: Исеть, 2006. – 236 с. **6. Слостенин В. А.** Педагогика: [учебн. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед.] / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; под ред. В. А. Слостенина. – М.: Изд. центр «Академия», 2002. – 576 с.

УДК 371 (7/8)

Світлана Олішкевич

ПЕРШІ ПРОГРАМИ «ВИХОВАННЯ ХАРАКТЕРУ» В АМЕРИКАНСЬКІЙ ШКОЛІ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Олішкевич С. В. Перші програми «Виховання характеру» в американській школі та їх особливості.

У статті проаналізовано основні тенденції ХХ століття та їх вплив на розвиток виховання характеру, виокремлено дві провідні організації («Бойскаути Америки» та «Християнська Молодіжна Асоціація»), які першими почали займатись вихованням характеру в США, а також зображено шлях, який вони пройшли перед тим, як потрапили до американських шкіл і стати невід'ємним складником навчального процесу.

Ключові слова: програма «Виховання характеру», бойскаути, «Бойскаути Америки», «Християнська Молодіжна Асоціація», виховання.

Олишкевич С. В. Первые программы «Воспитания характера» в американской школе и их особенности.

В статье проанализированы основные тенденции XX века и их влияние на развитие воспитания характера, выделены две основные организации («Бойскауты Америки» и «Ассоциация Христианской Молодежи»), которые первыми начали заниматься воспитанием характера в США, а также изображен путь, который они прошли до того, как попали к американским школам и стали неотъемлемой частью учебного процесса.

Ключевые слова: программа «Воспитание характера», бойскауты, «Бойскауты Америки», «Христианская Молодежная Ассоциация», воспитание.

Olishkevych S. V. Early Character Education Programs in American Schools and their peculiarities.

The article analyses major trends in education and society in XX century and their influence on character education in the USA, distinguishes two pioneer programs 'The Young Men's Christian Association' (The YMCA, The Boy Scouts of America' (The BSA) that first started doing character education in America, highlighted the way of these programs' development before they managed to become part of American public school and school curricular.

Key words: character education program, boy scouts, The Young Men's Christian Association' (The YMCA, 'The Boy Scouts of America' (The BSA), education.

Нині, одним із найважливіших завдань, яке виникло в суспільстві, є об'єднання та патріотичне налаштування громадян України. Безумовно, нині прямим обов'язком національної освіти є виховання високоморальної, патріотичної та свідомої нації. Першочергову роль у цьому відіграє школа та навчальні програми, зокрема дисципліни духовно-морального та суспільного циклу.

Курси духовно-морального спрямування є дисциплінами передовсім світоглядного, культурного та освітньо-виховного спрямування, які вибудовуються як фундамент базових цінностей сучасної особистості. Вивчення цих предметів передбачає виховання в учнів поваги до свободи совісті, релігійних та світоглядних переконань; здатності до співжиття в полікультурному та поліконфесійному українському суспільстві.

Шкільна програма пропонує навчальний предмет «Етика», який спрямовано на формування моральних цінностей та орієнтирів особистості, моральної культури і культури поведінки учня. Нині зміцнюють свої позиції у національній системі освіти предмети за вибором та факультативи («Розмаїття релігій і культур світу» (автор Більченко С. В.), «Християнська етика», «Основи християнської етики» (авторський колектив під керівництвом Жуковського В. М.), «Біблійна історія та християнська етика» для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів (авторський колектив під керівництвом архієпископа Полтавського і Миргородського Филипа); «Християнська етика в українській культурі», «Етика: духовні засади» для учнів 5-11 класів). Ці курси спрямовані на формування в учнівської молоді високоморальних цінностей та орієнтирів, патріотичної і громадянської свідомості, пошанування національних традицій та культури України, Європи та світу.

Досвід запровадження дисциплін духовно-морального циклу для виховання гідних та патріотичних громадян вітчизняні освітяни запозичили у своїх колег із США, які мають значні здобутки та напрацювання в цьому напрямку та активно

використовують програми «Виховання характеру».

Аналіз публікацій та результатів досліджень, у яких частково висвітлено проблему виникнення та розвитку програми «Виховання характеру» та перших організацій, які ставили за мету виховувати моральних та гідних громадян, не дає чіткого та цілісного уявлення вищезокресленого. Шлях, який пройшла програма «Виховання розвитку» до інтегрування в американську школу, досить складний та тривалий, тому має низку недосліджених аспектів, які викликають значний інтерес науковців.

Проблемою розвитку та становлення виховання характеру в США опікувалися американські науковці (А. Бергер, Д. Дейвіс, Л. Кремін, Дж. Лемінг, Т. Лікона, Д. Мекліод, В. Різ, П. Сток-Мортон, Л. Філер, К. Хімовіц). Певний унесок у дослідження розвитку та становлення програми «Виховання характеру» здійснив В. Жуковський. Проте у вітчизняних наукових дослідженнях недостатньо висвітлено початкові етапи, перші програми «Виховання характеру» динаміку розвитку змісту, методів та засобів виховного впливу. У цьому контексті перші програми «Виховання характеру» в американській школі вимагають детального наукового дослідження.

Мета статті – аналіз процесу виникнення програм «Виховання характеру» та їх розвиток на шляху до інтеграції в американську середню освіту.

Відповідно до мети завданнями статті є характеристика особливостей функціонування перших організацій, які досліджували виховання характеру, а також аналіз принципів, змісту, методів і засобів реалізації перших програм «Виховання характеру» в американській школі.

Програма «Виховання характеру» сьогодні є невід'ємним складником навчального процесу американських шкіл, тому вважаємо за доцільне проаналізувати процес становлення.

Історичні та особистісні аспекти мали вагомий вплив на виховання характеру в американській школі. Американське суспільство постійно висловлювало необхідність утручання програм «Виховання характеру» у процес виховання молоді, зокрема, коли йшлося про «чуму» молодого покоління американців – аморальність та жорстокість. Проте, динаміка розвитку та необхідності «виховання характеру» неабияк залежали від соціального тиску, що виявлявся в політичних, релігійних чи бізнесових аспектах.

«Християнська Молодіжна Асоціація» (The YMCA – ‘The Young Men’s Christian Association’), «Бойскаути Америки» (The BSA – ‘The Boy Scouts of America’) перші програми за підтримки громадськості, що закликали до необхідності морального розвитку та виховання молоді Америки. Нині наявна низка популярних та дієвих програм «Виховання характеру» в американській школі («Heartwood Program», «Character Counts!») та «The Center for the 4th and 5th Rs»), які успішно функціонують у царині державної освіти.

Перші програми «Християнська Молодіжна Асоціація», «Бойскаути Америки» та ще низка інших старанно працювали над тим, щоб популяризувати свою діяльність, водночас зовсім не розуміючи що таке «характер» та «виховання характеру» [4, с. 29]. Звісно, важко дати визначення поняття «характер», оскільки неможливо дати універсальну дефініцію, яка б могла допомогти проаналізувати та зрозуміти, якою має бути ідеальна та дієва програма «Виховання характеру». Упродовж XVIII століття програми «Виховання характеру» в Америці замінили релігійні складники навчального процесу, що допомагали морально виховувати американську молодь [4, с. 29–30]. Ці програми створювалися завдяки сприянню провідних науковців-педагогів Америки (Франклін, Манн і МакГафі та ін.) і давали

учням змогу працювати над розвитком їх особистості та підвищенням рівня моральності.

У відповідь на спад рівня моральності американської молоді засновано «Християнську Молодіжну Асоціацію» наприкінці XIX століття [4]. Цей етап американської історії характеризується активним розвитком світової економіки, американського капіталізму, імперіалізму та промисловості зі швидкими темпами зростання. У зв'язку з цим збільшувалась кількість людей, що мігрувала до міських районів. У результаті сім'ї середнього класу, які були занепокоєні зникненням цінностей із переїздом, ініціювали створення програми «Виховання характеру», яка б забезпечувала належне моральне виховання їхніх дітей [4]. Одна з найуспішніших програм такого типу – «Християнська Молодіжна Асоціація», запозичена американцями в Лондоні та визнана середнім класом, сповненим турботи та побоювань стосовно морального розвитку їхніх дітей. Програма мала на меті розвивати розумові, фізичні, соціальні та релігійні аспекти формування американської молоді [4, с. 3]. Однак найчастіше знатні та досить багаті представники молодого покоління були залучені до програми, зазвичай – білошкірі американські юнаки, а не середній клас.

«Християнська Молодіжна Асоціація» всіляко дбала про молодь середнього класу, а протестантські догми допомагали зміцнити ті цінності, які втратили стійку позицію у школі та суспільному житті [4, с. 10]. Важливо відзначити, що рушійною силою асоціації було спрямування на представників середнього класу. Оскільки в економічному відношенні вони могли оплатити програму, в політичному – підтримували її, а щодо соціологічного аспекту – цінності середнього класу сприймалися фундаментальними, бажаними та основними для благополуччя країни в майбутньому [4, с. 3]. Щоб змінити таке становище і повернути молодь до морального життя, де є сім'я та турбота, «Християнська Молодіжна Асоціація» стала організацією-лідером, яка поставила за мету здійснення морального виховання у Сполучених Штатах.

«Бойскаути Америки» з'явилися на початку XX століття та розвивалися за таким сценарієм, що й «Християнська Молодіжна Асоціація», маючи схожі завдання та цільову аудиторію. В той час як асоціація пропагувала збагачення духу, розуму та тіла, бойскаути керувались «дванадцятьма законами скаута». Скаут присягав бути «надійним, вірним, уважним, доброзичливим, чемним, добрим, слухняним, веселим, заощадливим, сміливим, добротесним та шанобливим», а також «виконати свій обов'язок перед Богом та своєю країною, дотримуватися основних законів скаута, допомагати іншим, бути морально стійким та щирим, сильним тілом та духом [4, с. 29]. Філософія скаутів також заохочувала практичне застосування моралі. Середній клас позитивно оцінив запропоновані програми, що успішно працювали, проте для бідного прошарку населення вони були недосяжними, оскільки спочатку «Бойскаути» та «Асоціація Християнської Молоді» ігнорували потреби бідних [4, с. 35].

Обидві організації були чітко структуровані та користувалися «слабкими місцями» середнього класу, поширюючи думку, що школи втратили контроль над моральним вихованням у зв'язку із скороченням релігійного складника в навчальному процесі [4, с. 39, 41, 130]. У зв'язку з цим, молодь середнього класу намагалась вберегти від небажаного впливу ровесників із бідних прошарків суспільства. Така політика була досить ефективною та вдало популяризувала роботу «Бойскаутів Америки» та «Асоціації Християнської Молоді», оскільки кількість членів цих організацій значно зросла, але не вдалося досягнути поставлених цілей [4, с. 293]. Однак цілком очевидним було єдине – бажання громадськості інтегрувати програми

«виховання характеру» в навчальний процес, для того щоб врятувати молодь від «чуми» аморальності.

У 1937 році у штаті Нью-Йорк вирішено ретельно вивчити та проаналізувати навчальну програму дисциплін суспільного циклу, яку пропонували державні школи. Президент Рузвельт запропонував нову тактику подолання Великої Депресії. У зв'язку із початком Другої Світової війни, все державне фінансування, у тому числі й на освіту, надзвичайно обмежено та скорочено. На той час у суспільства виникало чітке усвідомлення необхідності щодо впровадження нових методів освіти. Очевидно, що Нью-Йорк активно взяв участь у цьому русі, Радою опікунів штату Нью-Йорк ретельно вивчено навчальні плани. Рада не пішла традиційним шляхом, не досліджувала історичні та географічні особливості, натомість цікавились думкою студентів та вчителів із питань освіти, інтересів та здібностей у різних предметних напрямках, найбільше акцентуючи увагу на тих предметах, що стосувались формування особистості та характеру.

У межах цього дослідження студентам запропоновано низку суджень, щоб оцінити такі категорії: «справедливість», «відповідальність», «ставлення до волонтерської діяльності» та «гармонія в групі» [10, с. 71]. Окрім студентів, опитано учителів і переважна більшість висловила думку, що навчальні плани дисциплін суспільного циклу мають охоплювати формування моральних компонентів («повага» та «чесність») [10, с. 134]. Також у результатах дослідження зазначалось, що виховання характеру, яке прослідковується в дисциплінах суспільного циклу, повинно бути інтегровано в навчальні плани упродовж усього навчання, а не в окремих класах, як було раніше [10, с. 218–219].

Вивчення ситуації спонукало суспільство сприяти інтеграції та процвітанню прогресивних тенденцій виховання характеру в державних загальноосвітніх школах штату Нью-Йорк та їх навчальних планах дисциплін суспільного циклу. Згідно з доповіддю «Освіта для громадян: Доповідь про результати дослідження Ради Опікунів» ('Education for Citizenship: Report of the Regents' Inquiry'), проведене дослідження змогло об'єднати аспекти навчальних планів та моральні цінності з красномовними далекоюсяжними ідеалами виховання характеру, які становили сутність навчального плану дисциплін суспільного циклу. Також зазначалося, що відокремлено ці предмети не можуть сприяти патріотичності серед учнів та виховати їх хорошими громадянами.

Х. Вілсон зазначає, що соціальна ефективність у широкому сенсі є результатом аспектів, які значною мірою виходять за межі шкільного навчального процесу та тематики дисциплін суспільного циклу. Науковець акцентує на тому, що школам необхідно зосередити увагу на суспільних та побутових проблемах, оскільки в більшості випадків вони є суспільно спрямованими, покликані допомагати в розв'язанні проблемних ситуацій [10, с. 6–7]. Однак не варто перекладати проблему дефіциту моральних цінностей у суспільстві виключно на програму «Виховання характеру» та нарікати на неефективність шкільної системи, адже основною моделлю моральної та гідної поведінки є сім'я та особистий внесок навколишніх.

У контексті загальної недовіри до державної школи протягом 1960–1980-х років, християнські школи зайняли ключові позиції в питаннях, що стосувались шкільної освіти, оскільки значний відсоток американського населення вирішив відмовитись від державної освіти, через брак морального виховання та людяності. Цей період став сприятливим для розвитку програми «Виховання характеру» в американській школі. Уживання наркотиків, насильство у школі, неповага до старших та однолітків,

погіршення результативності навчання, недієва шкільна бюрократична система та вчителі, які байдуже ставились до вкрай важливих питань для християнських сімей, змусили тисячі шкіл переоцінити свою роботу та сприяти впровадженню моральних цінностей в освіту [5, с. 113–114, 116].

Батьки тих дітей, які раніше палко підтримували державну освіту, прийшли до висновку, що уряд утратив контроль над ситуацією та базовими засадами освіти [5, с. 114]. Християнські школи запропонували альтернативу – освіту, завдання якої збігалися б з інтересами батьків. Більше того, релігійні школи пропонували реальні приклади для наслідування – вчителів, які були добре обізнані в християнській теології, та обрані на основі тих цінностей, якими вони керувалися в житті та яких навчали учнів, а також спеціально розроблену навчальну літературу [5, с. 127–128].

У зв'язку з цим, кількість бажаючих долучитись до християнських шкіл, починаючи з 1960-их років, становила понад мільйон учнів, хоча в порівнянні з мільйонами учнів католицьких шкіл та десятками мільйонів учнів державних шкіл, цей показник був незначним, проте означав актуальність тенденції [5, с. 113–114]. Християнські школи ставали популярними навіть швидше, ніж приватна освіта в 1980-их роках, через низку проблем у суспільстві та вилучення молитви з державної школи. [5, с. 118–119]. Коли заснували багато християнських шкіл, то суспільство зрозуміло, що уряд уже не може ігнорувати зменшення кількості учнів у державних школах та урізання фінансування державної освіти, у зв'язку з сенсаційними звинуваченнями в абсолютній відсутності виховання характеру та моралі у державних навчальних закладах. Водночас популярність християнських шкіл підсилювалась гарячими та скандальними репортажами ЗМІ про постійно зростаючу кількість насильницьких та резонансних шкільних трагедій, що знову вивело «Виховання характеру» на позиції лідера в питаннях освіти.

Наприклад, Дж. Веббер зазначив довгий перелік шкільних перестрілок у Північній Америці, які відбулися менше, ніж за 2 роки, в тому числі випадки у Літлтоні (Littleton), Тейбері (Taber), Конерсі (Conyers), Сенті (Santee) та ЕІ Кейджоні (El Cajon). Автор висловив думку, що ті фактори, які, здавалося, мали забезпечити безпеку учнів, насправді можуть сприяти виникненню насильства у школах [8, с. 1].

Отже, програма «Виховання характеру» пройшла досить тернистий шлях інтеграції в американську школу. Першими організаціями, які присвятили свою діяльність моральному вихованню, були «Бойскаути Америки» та «Християнська Молодіжна Асоціація», які виникли у зв'язку з низьким рівнем моралі в американському суспільстві.

Значені тенденції ХХ століття привели до значних змін у розвитку програм «Виховання характеру». Низка відомих та дієвих програм була розроблена для приватної та релігійної освіти та користувалась популярністю серед представників середнього класу та заможних американців, які переймалися моральним вихованням дітей. Такі програми слугували прикладом для сучасних організацій та проєктів, завдяки яким програма «Виховання характеру» в сучасній державній освіті США є невід'ємним компонентом.

Нині всі програми поєднують низку аспектів, що впроваджено в шкільну систему та ефективно функціонують, демонструючи вражаючі результати. Програми «Виховання характеру» актуалізують досвід американських педагогів актуальним для вітчизняного шкільництва, сприяючи розв'язанню проблем, які виникають упродовж навчання у школі та сім'ї, особливо за умов політичної та економічної нестабільності в країні. Щоб виправити цю ситуацію, українським педагогам потрібно

проаналізувати досвід американської системи освіти щодо програми «Виховання характеру» та розпочати впроваджувати її у навчальний процес.

Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо в цілісному дослідженні наявних програм «Виховання характеру», визначаючи слабкі та сильні аспекти кожної.

Література

1. About the YMCA: History of the YMCA Movement. (n.d.). YMCA: We build strong kids, strong families, strong communities. Retrieved April 12, 2008. [Electronic source]. – Mode of access: <http://www.ymca.net> 2. **Hymowitz K. S.** (2003, Spring). The return of character education. Public Interest, 151, 104–109. 3. **Lickona T.** (1993, November). The return of character education. Educational Leadership, 51(3), 6–11. 4. **Macleod D.** (1983). Building character in the American boy: The Boy Scouts, YMCA, and their forerunners, 1870-1920. Madison, WI: The University of Wisconsin Press. 5. **Reese W. J.** (2007). History, education, and the schools. New York: Palgrave Macmillan. 6. **Stock-Morton P.** (1988). Moral education for a secular society: The development of Morale Laique in nineteenth century France. Albany, NY: State University of New York Press. 7. The Boy Scouts of America. (2008). Boy Scouts of America: National Council. Retrieved April 12, 2008. [Electronic source]. – Mode of access: <http://www.scouting.org> 8. **Webber J. A.** (2003). Failure to hold: The politics of school violence. Lanham, MD: Rowman & Littlefield. 9. **William Holmes** McGuffey and his readers. (1993, January). [Brochure]. National Park Service, U.S. Department of the Interior. 10. **Wilson H. E.** (1938). Education for citizenship: Report of the Regents' Inquiry. York, PA: Maple Press.

УДК 378.016 : 37.015.31

*Стешенко В. В., Мусаєв К. Ф.,
Белікова М. В.*

ЗАРОДЖЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ДИТЯЧОЇ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ У ХХ СТОЛІТТІ

Стешенко В.В., Мусаєв К. Ф., Белікова М. В. Зародження та становлення методичної підготовки майбутніх керівників дитячої технічної творчості у ХХ столітті.

Показано особливості зародження та становлення методичної підготовки майбутніх керівників технічної творчості учнів у процесі позакласної та позашкільної роботи. Установлено, що необхідність її започаткування викликана бурхливим розвитком науково-технічного прогресу на початку та в середині ХХ ст. Розкрито закладені науковцями-педагогами основи підготовки відповідних спеціалістів, яких почали готувати у вишах з числа майбутніх учителів праці (трудового навчання).

Ключові слова: учитель праці, методичні посібники, технічна творчість учнів, позакласна і позашкільна робота.

Стешенко В. В., Мусаєв К. Ф., Белікова М. В. Зарождение и становление методической подготовки будущих руководителей детского технического творчества в ХХ веке.

Показаны особенности зарождения и становления методической подготовки будущих руководителей технического творчества учащихся в процессе внеклассной и